

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

УДК 351.32.019

Р. М. Богачев

кандидат філософських наук,
докторант кафедри парламентаризму та політичного менеджменту
Національної академії державного управління при Президенті України

ПРОЦЕСИ САМООРГАНІЗАЦІЇ ТА ФОРМУВАННЯ МАТРИЦІ «ІНАКШЕ МОЖЛИВОГО»

У статті автором запропоноване методологічне підґрунтя формування матриці «інакше можливо», яке стає основою напрацювання відповідних інструментів управління соціальними системами, в т.ч. процесів самоорганізації. Теоретичне доопрацювання та практичне втілення запропонованого підходу щодо розробки стратегії самоорганізації соціальної системи зумовлює напрями наукової розвідки.

Ключові слова: розвиток, самоорганізація, еліта, матриця «інакше можливо», творчість.

Актуальність теми. У сучасних умовах намічаються істотні зміни в сутності та характері управлінської праці, у сфері політичного менеджменту та державного управління тощо. Осмислення цього важливо в умовах переходу до публічного управління на засадах відкритості, узгодженості з громадською думкою; переходу до нової моделі управління та образу державного службовця; переходу до полісегментної системи професійної підготовки державних діячів, політиків, адміністраторів міжнародного, національного та регіонального рівнів тощо.

З одного боку, сучасна картина світу характеризується сполученням глобального та локального: поставанням єдиної економічної системи (І. Валлерштайн, Дж. Бенігер), наростанням суспільних проблем (В. Вернадський, Т. де Шарден, П. Дракер), формуванням єдиного інформаційного простору (А. Тоффлер, Д. Белл, А. Турен), загостренням проблем незбалансованості виробництва, споживання та розподілу (Дж. Гелбрейт, В. Афанасьєв) тощо. А з іншого – втраченою джерелом розвитку в межах класичної, некласичної та постнекласичної парадигм, розвитком плюралізму, появою самостійних спільнот тощо.

У той же час у реаліях вітчизняного сьогодення велике значення має врахування світового

та європейського досвіду крізь призму комплексу засадничих положень геополітики, теорії систем та теорії управління в напрямі дослідження самоорганізації на всіх рівнях управління.

Постановка проблеми. Одним з основних джерел виникнення та загострення проблем сучасного розвитку та впровадження нових механізмів управління на всіх рівнях є невідповідність сутності процесів до їх організаційних форм, що виступає джерелом їх розбалансування суспільно-політичної системи та виникнення суспільних колізій сьогодення.

Наприклад, *геополітика* стає теоретичним освітленням простору суспільного сприйняття існуючих *суб'єкт-об'єктних взаємозв'язків* на міжнародному рівні як баналізованої реальності світової політики. Тобто «нового» постмодернового суспільного сприйняття старої максими «divide et impera» та гасла Нового часу «людина людині – вовк», а саме: «*Немає вічних союзників та вічних ворогів, але є тільки вічні інтереси*». Поряд із цим у методології досліджень процесів самоорганізації суспільних систем очевидним є: по-перше, відхід від діяльнійності сутності суб'єкта до менш динамічної детермінації станом інфраструктури; по-друге, заміна людини статистичними ансамблями; по-третє,

абсолютизація ідей «спонтанного порядку», концепції суб'єктивних очікувань тощо.

Саме тому результати глобалізації все частіше ставляться під сумнів: глобалізація супроводжується фрагментацією світового економічного простору, а на національному рівні відбуваються аналогічні процеси. У той же час, щодо можливості еліти генерувати моделі-концепти «інакше можливого» суспільства, то в межах футурологічного напрямку (О.Флехтхейм) з'являється біля 20 визначень з префіксом «пост-»: постбуржуазне суспільство Р.Дарендорфа; посткапіталістичне Р. Ліхтхейма та К. Боулдінга; постцивілізаційне Г. Кана та постсучасне А. Етціоні тощо. Але суттєвих зрушень на шляху формування нового суспільства не відбувається.

У чому причина? Саме абсолютизація односторонньо-аналітичних методів суспільних наук, надання синтезу другорядної ролі є основною причиною того, що в царині політики, економіки, управління суспільним розвитком тощо самі методи дослідження перестають відповідати змісту діяльності людини, що й зумовлює негативні наслідки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Щодо міжнародного рівня, то всі геополітичні концепції мають на меті розробку стратегії, сценарію становлення майбутнього глобального світового ладу – проекту «інакше можливого», – на основі відповідного понятійного (*холодна війна, військово-стратегічний паритет, супердержава, глобалізація, зони національних інтересів*) та методологічного апарату (*модель жорсткої біполярної системи; модель ієрархічної системи* тощо), тобто формування та застосування *ефективних глобальних інструментів управління*.

Таким чином, геополітика штучно розділяє в ментальному сенсі нації та народи, а самі геополітичні концепти виступають методологічним підґрунтям суб'єкт-об'єктного формування та розгортання міжнародних взаємодій в напрямі розширення ареалу проживання та впливу.

Поряд із цим на національному рівні недосконале розкриття зв'язку між змістом та організаційними формами розвитку соціальних систем простежується в поглядах на роль та сутність синергетичних ефектів, синергізму. Ще в 60-ті роки І. Ансоффом [1] привернуто увагу до синергізму. У 80-ті роки М. Портер та Р. Картер [15] обґрунтовують необхідність управління взаємозв'язками між напрямками бізнесу як сутності стратегії корпоративного рівня. У 90-ті роки Г. Хемел та К. Прахалад продовжують дослідження концепції синергізму на основі ресурсного підходу.

Але результати не збігаються з теоретичними висновками та не є однозначними.

На рівні окремої організації, установи, компанії головна *увага теорії* організації зосереджується на ЗОВНІШНІХ та ВНУТРІШНІХ факторах впливу на організацію (Дж. Вудворд, Ч. Перроу, Т. Барнс, Дж. Сталкер, А. Чандлер, Г. Мінцберг, Е. Штейн). Безумовно, із зростанням ступеню інтенсивності, насиченості та щільності суспільних взаємозв'язків – ЗОВНІШНЬОГО – проходить їх ускладнення й на рівні окремої спільноти, компанії, корпорації, держави, суспільства – ВНУТРІШНЬОГО (І. Ансофф, Г. Мінцберг, Е. Штейн). Тому наголос необхідно зробити на функціях *еліти* як однієї із складових системи управління: по-перше, це *функція адаптації до зовнішнього середовища*, а по-друге, це *функція внутрішньої інтеграції*, а головне – генерування належних *матриць-зразків «інакше можливого»*.

Приймаючи до уваги комплексний характер предмету дослідження, доречно використовувати не тільки принципи та підходи сучасного менеджменту, теорії організації, але й напрацювання *соціальної філософії та соціології* щодо дослідження ЗОВНІШНІХ та ВНУТРІШНІХ факторів впливу на організацію, установу, спільноту, народ, соціум у цілому.

Усі згадані вище концепти майбутнього суспільства з префіксом «пост» відповідно до принципу *технократичного детермінізму* до основних критеріїв розвитку суспільства відносять: *економічний* як рух до інформаційного суспільства; *технологічний* як проникнення технологій у всі сфері життя; *соціальний* як зміна поведінки під впливом інформації; *політичний* як створення глобального форуму рядових громадян; *культурний* як взаємопроникнення культур тощо [1; 9; 19].

Теоретичне підґрунтя цього підходу формує автортеорії соціальних систем, Толкотт Парсонс, який синтезує теоретичні підходи М. Вебера, Г. Зіммеля, Е. Дюркгейма, В. Парето, А. Маршалла, З. Фрейда [4; 17; 18] та пропонує загальну теорію дії (структурний функціоналізм). Але подальший розвиток цього підходу – неоеволюційська порівняльна соціологія – також не визначає та не обґрунтовує зв'язку змісту суспільної діяльності по відношенню до організаційної форми процесів розвитку.

Тому, за іншим напрямом, слід зупинитися на виникненні на початку 70-х років *діяльницького підходу* (С. Батенін, Е. Ільєнков, В. Іванов, Г. Да-

видова, М. Каган, Л. Зеленов [7; 8]), який спрямовано на доведення принципу діяльності до принципу самодіяльності, розуміння останнього як субстанційної характеристики соціуму, признання невідворотності трансформації діяльності в творчість у формі практичної всезагальності.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. В окресленому напрямі в останній чверті ХХ століття завдяки творчості Г. Батищева, В. Босенко, Е. Ільєнкова, М. Злотіної, А. Канарського, М. Ліфшиця, М. Мамардашвілі, І. Муратова, Л. Науменка, Б. Новікова [2; 3; 6; 7; 8; 10; 11; 14] розвивається творчий підхід: у сутності розвитку лежить рефлексія власної сутності, усвідомлення себе як форми взаємодії суб'єктів, стимулювання діяльності-самодіяльності-творчості кожного-багатьох-всіх.

На цьому шляху інформаційного шуму більше ніж практичних надбань, а процеси суспільного розвитку в політиці, економіці, соціумі постійно та невідворотно призводять до кризових та регресивних наслідків, деградації соціальних систем загалом.

Мета статті – проведення ефективної міжнародної та державної політики, державного управління на всіх рівнях суспільного розвитку потребує дослідження засадничих положень геополітичних конструктів, теорії організації, що мають відношення до феномену самоорганізації, теорії еліт, суспільного розвитку загалом в напрямі обґрунтування принципів, визначення методології дослідження та моделювання процесів самоорганізації з позицій діяльнісного та творчого підходів.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до обраної методологічної бази доречно визначити сутність процесу формування матриці-концепту «інакше можливого» на шляху подолання розриву сутності та форм самоорганізації.

На філософсько-світоглядному рівні в основі формування та актуалізації *зразка-матриці-патерну «інакше можливого»* лежить поставання людини в процесі суб'єктивізації об'єктивного (*зовнішнього*) та об'єктивізації суб'єктивного (*внутрішнього*). Узагальнимо основні риси цього процесу.

У світі **Буттю об'єктивному, Зовнішньому** – *Онтосу* – протиставляється **Буття суб'єктивне, Внутрішнє** – *Гносис* – те, що шукає відповіді на онтологічні питання: *Що? Чому? Як? Звідки-куди? Навіщо?*

Гносис на своєму шляху пізнання Онтосу в критеріях *Етоса* (етичного) та *Естетоса* (ес-

тетичного) як прояв процесів усупільнення та соціалізації – *індивідуалізації соціального та соціалізації індивідуального*, – секуляризується через *Праксис* та стає спочатку *Світосприйняттям* як теоретичним відношенням до суцього (Онтосу) з позиції бажаного (*Сфера бажаного*), а потому – *Світоглядом* як теоретичним відношенням до суцього з позиції належного (*Сфера належного*). Так постає **Буття, що відповідає: Розум чуттєвий та Відчуття розумні**, – думки та відчуття «взаємопроростають» та стають **переконаннями**, а у взаємопереході *Сфери бажаного та Сфери належного* виплавляється *Сфера можливого* як простір **суб'єктівного відношення Гносису до Онтосу та Себе самого (!!!)** з позиції *Можливого*.

Саме так формується та актуалізується **зразок-матриця-патерн «інакше-можливого»** – **матриця Світовідношення** – як джерело детонації практичного перетворення, за якою Гносисом – вже як **Буттям розуміючим**, – здійснюється *Світовібудова-Світовідтворення*, в реальності відбудовується та постає *Дійсність*. Саме **еліта** виступає спочатку основою формування протилежності *Внутрішнього та Зовнішнього*, а потому – «спусковим гачком» розгортання суперечності на основі *дійсної абстракції Світовідношення – згаданого зразка-матриці-патерну «інакше можливого»*. У форматі суспільного відтворення цей процес виглядає так: спочатку домінує біологічна складова частина, тому людина як *людина економічна* в процесі діяльності детермінована **здебільшого** зовнішніми умовами (**Формотворчість**) у царині *суб'єкт-об'єктних взаємозв'язків*; завдяки процесам усупільнення соціальна складова частина поступово починає переважати, постає *людина усупільнена* та починає переважати внутрішня детермінація, формується громадянське суспільство як *суспільство вільного вибору (Культуротворчість)*; на решті – *діалектичний синтез* – постає *людина-творець, людина повністю усупільнена та суспільство людяне*, тобто постає *суспільство свідомого вибору (Свободотворчість)*.

Світ культури є продуктом людської діяльності (**Формотворення**) та виступає умовами (**Культуротворення**), в якому накопичується потенціал «інакше можливого», а в подальшому стає результатом самодетермінації (**Свободотворення**), актуалізації накопиченого потенціалу. Так відбувається перехід – «стрибок» – на

новий рівень цілісності, всебічності та істинності взаємозв'язків, а в ідеалі із *царини зовнішньої необхідності* до *царини свободи*, яка стає усвідомленою необхідністю, тобто **дією зі знанням справи** [3]. Що стає основою матриці «інакше-можливого»?

На суспільно-політичному та соціально-економічному рівнях. Людина – це істота БІО-соціальна, тому людина не може ТІЛЬКИ **біологічно пристосовуватися** – повзати по землі або ж ховатися на деревах тощо – вона має соціально **пристосовувати світ під себе**, олюднювати його.

Тому замість внутрішнього біологічного пристосовництва виникає суперечність *Внутрішнього* та *Зовнішнього*, а потому – взаємоперехід цих протилежностей одної сутності. Так, в умовах панування *суб'єкт-об'єктних взаємозв'язків* для протистояння Викликам Зовнішнього Внутрішнє диференціюється та виокремлюється зовнішня протилежність суспільству, як приклад: *еліта*, яка формує своє-інакше-себе Зовнішнього, **зразок-матрицю-патерн «інакше можливого»**. Із цього починається розвиток суспільних взаємозв'язків, формування свідомості та поставання все більше СОЦІАЛЬНОЇ людини. Себто – *Людської гідності* та *Людяності*. Еліта наділяється ознаками та якостями НАЙБІЛЬШ ГІДНИХ представників суспільства в залежності від світогляду та вимог історичної доби.

Саме тому можна впевнено казати про філософію та культуру Стародавньої Греції як колиску та першоджерело проектування майбутнього, концентрованого виразу раціональної – генеральної, – матриці-хронотопу західної цивілізації, яка формалізована категоріями Арістотеля та використовується до нашого часу. Саме категорії Арістотеля («дія», «володіння», «страждання») формують **основне суспільне відношення**, – *суб'єкт-об'єктне*, – що воно стає основою формування соціальних відносин, стрижнями *матриці-зразка-патерну взаємозв'язків*, «*породжуючим відношенням*» (Л.С. Виготський), яке породжує не тільки людину, але й суспільство. Тому й еліта з античної доби розташовується виключно на вищих щаблях суспільної ієрархії.

На жаль, **основне суспільне відношення** на основі *суб'єкт-об'єктного типу взаємозв'язків* (вплив, наказ, володіння, примус, пригнічення, гноблення як модуси однобічної, розірваної в своїй основі взаємодії) стає основою формування *людини економічної*: хоча поро-

джується людина, але не завжди породжується людяне в ній. Тому й еліта не зрідка, а здебільше викликає суперечливе ставлення та відношення в історичній ретроспективі та зараз.

Але людина істота біо-СОЦІАЛЬНА. Тільки суперечності соціальної форми руху здійснюються в межах цієї форми руху, але *старе основне суспільне відношення* має обмеження та редукує суперечність «суспільство-природа» до формату *антагонізму «організм-середовище»*. Останній продовжує доки суспільство не стає людським; в тій мірі, в якій революція як трансгресія, вихід за межі *старого основного відношення*, не стає режимом постійного виходу за власні межі з метою руйнування ірраціональних форм. І **роль та значення еліти в цьому процесі – непересічне**.

Саме тому на міжнародному та національному рівнях на превеликий жаль, сучасна *геополітика* та *державна політика* доки є *теоретичним освідченням одно полярного світу*, в якому санкціоновані будь-які дії, будь-які вчинки. Головне – домінування певних елітарних інтересів над іншими, безумовно, під виглядом загальнолюдських та демократичних цінностей. Як наслідок, людство знаходиться в полоні егоїстичної «самозакоханості» (*біологізму*), власної «виключності» (*суб'єктивізму*) та невірною вибору шляху розвитку (*солідаризму*).

Більш того, суто однобічний характер культурно-світоглядного впливу зумовлює розгортання широкого прошарку *ментально-інформаційних проникнень* у суспільну свідомість, розробку та проведення *масштабних диверсійно-психологічних операцій*, а потому й *інформаційно-психологічної війни* загалом. Роль та значення еліти неможливо переоцінити, особливо приймаючи до уваги її концептуально-світоглядні аспекти самоорганізації та суспільного відтворення, матриці «інакше-можливого» суспільства загалом.

Але людина – все більше та здебільше стає СОЦІАЛЬНОЮ, тобто **УСУСПІЛЬНЕНОЮ**. Тому, з одного боку, відбувається посилення практик самоорганізації: колективних дій та укріплення державної влади, що зумовлює несприйняття лібералізму та функціоналізму; з іншого – проголошується перехід до нового суспільства, в центрі якого лежать ідея соціальної дії, перехід до антропоцентричного способу суспільного життя.

Тобто відбувається **зміна відношення людини до самої себе-багатьох-всіх, а перехід від суб'єкт-об'єктних до суб'єкт-суб'єк-**

тних взаємозв'язків стає сутністю сучасної трансформації публічного адміністрування та управління суспільним розвитком загалом.

Відповідно до результатів дослідження генези процесів самоорганізації суспільних систем нами визначено відповідні етапи розвитку суспільних систем (виробництво речей – виробництво ідей – продукування людей) щодо розв'язання суперечності змісту та суспільної форми самоорганізації.

Це дозволяє віднести до принципів самоорганізації суспільних систем наступні: перманентний розвиток; системність, науковість та адекватність; саморегулювання та самонастроювання гармонічних взаємодій; перехід від суб'єкт-об'єктних до суб'єкт-суб'єктних, а потому – суб'єктно-суб'єктних взаємодій; переорієнтацію від стимулювання діяльності до розгортання самодіяльності, а потому – до творчості; іманентний характер; прозорість, зрозумілість, постійне вдосконалення; стимулювання мобільності; *мережування* як процес гармонізованих та адекватних взаємодій; *мереживо* як форма здійснення самоуправління, саморегулювання; перехід від *авторитета влади* до *влади авторитету конкретної професії* та потому – до *влади конкретного виду творчості*; творчість як *розподіл самодіяльності* та *самодіяльнісний розподіл* в формі практичної всезагальності.

Тому відповідно до теоретико-методологічної бази творчого підходу нами зроблені наступні припущення, які лягають в основу дослідження процесів самоорганізації на основі матриць «інакше можливого» (Таблиця 1).

Відповідно формулюються й нові категорійні блоки: *розмежування* (Новіков Б.В.), *мереживо-мереживість-мережування* (Новіков Б.В., Богачев Р.М.), *надлишковість* (Мельниченко А.А., Іщенко А.М.), *безмірність* тощо.

Саме це окреслює напрям та сутнісні особливості **нової моделі** самоорганізації та гармонізації процесів суспільного відтворення, вимоги до нових підходів до управління зокрема. Саме звідси розгортаються й нові формати *Світосприйняття*, *Світогляду* та *Світовідтворення*, на основі *суб'єкт-суб'єктних*, а потому – *суб'єктно-суб'єктісних взаємозв'язків*.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Проведений теоретико-методологічний пошук дозволяє нам визначити, що лише в розумінні суперечливості процесів самоорганізації та самоуправління суспільства, суспільного відтворення загалом, світового, загальнонаціонального та регіонального розвитку зокрема, в тому числі формування та розвитку відповідної еліти, процеси самоорганізації будуть доведені до рівня *всезагальної суспільної форми руху* в процесі діяльності з метою досягнення *рухливої форми очікуваного результату – матриці-моделі «інакше можливого»*. Тільки таким чином потенціюється та в подальшому й актуалізується потенціал самоорганізації та самоуправління.

Тому поступово до основних функцій еліти як складової частини системи управління крім примусової – суб'єкт-об'єктної, – адаптації до змін зовнішнього середовища та суто зовнішньої інтеграції у внутрішнє середовище нових елементів (геополітика) відносять **соціаліза-**

Таблиця 1

Основні параметри матриці «інакше можливого»

Критерії поставання людини	Людина економічна (БІО-соціальна)	Людина Суспільна (біо-СОЦІАЛЬНА)	Людина-творець (повністю УСУСПІЛЬНЕНА)
Система суспільного відтворення	Виробництво речей	Виробництво ідей	Продукування людей
Основне суспільне відношення	Суб'єкт-об'єктні	Суб'єкт-суб'єктні	Суб'єктно-суб'єктісні
Принцип організації зв'язків	Поділ діяльності	Розподіл самодіяльності	Творчість як розподіл самодіяльності та самодіяльний розподіл
Форма організації зв'язків	Павутиння ієрархічних зв'язків	Мережа вертикальних та горизонтальних взаємозв'язків	Мереживо взаємозв'язків
Тип управління	Авторитет влади	Влада авторитету	Влада конкретного виду творчості
Функція еліти	Адаптація до зовнішнього середовища	+ внутрішня інтеграція (колективу, соціуму)	+ соціалізація та людинотворення

цію, людинотворення: перехід від *виробництва речей до виробництва ідей*, а потому – *продукування людей*. Так здійснюється мережування та актуалізується потенціал *мережовості* у формі *мережива* дійсно людських суспільних взаємозв'язків. Так постає дійсне людство як суспільність дійсних людей-творців, в якій **кожен-багато-всі** виступають **елітою**.

Саме ці процеси знаходять зовнішній прояв у значних темпах розвитку т.з. мережових соціальних систем та «сітьових» структур, які за рахунок сучасних технологій перетворення, обробки та трансляції інформації, обміну здобутим знанням та досвідом пізнання поступово витісняють старі економічні, соціальні, політичні утворення суспільного життя в цілому.

Список використаної літератури:

1. Ансофф И. Новая стратегия: Пер. с англ. под ред. Ю.Н. Каптуревского. СПб.: Питер, 1999. 416 с.
2. Батищев Г.С. Неисчерпаемые возможности и границы применения категории деятельности // Деятельность: теория, методология, проблемы. М., 1990. С. 2335.
3. Босенко В.А. Воспитать воспитателя. Заметки по философским вопросам педагогики и педагогическим проблемам философии. К.: Всеукраинский союз рабочих, 2004. 352 с.
4. Вебер Макс. Избранное. Образование общества: Пер. с нем. / М. Вебер. М.: Юрист, 1994. 704 с.
5. Друкер Питер Ф. Эпоха разрыва: ориентиры для нашего меняющегося общества: Пер. с англ. М.: ООО «И.Д. Вильямс», 2007. 336 с.: ил.
6. Злотина М.Л. Диалектика. Киев: ПАРАПАН, 2008. 264 с.
7. Иванов В.П. Человеческая деятельность – познание – искусство. К.: Наукова думка, 1977. 251 с.
8. Ильенков Э.В. Об идолах и идеалах. М.: Наука, 1968. 319 с.
9. Иноземцев В.Л. Пределы «догоняющего» развития. М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2000. 295 с.
10. Канарский А.С. Диалектика эстетического процесса. Киев, 2008. 380 с.
11. Лифшиц Мих. В мире эстетики: статьи 1969–1981 гг. М.: Изобраз. искусство, 1985. 317 с.
12. Новіков Б.В. Двадцять шість тезисів об управленні і власті // Сучасні проблеми управління: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції 26 -27 листопада 2009 р., м. Київ. К.: НТУУ «КПІ», 2009. 344 с. С. 82.
13. Новіков Б.В. Творчість як спосіб здійснення гуманізму. К.: НТУУ «КПІ», 1998. 310 с.
14. Науменко Л.К. Матеріалізм і постмодернізм // «Матеріалізм та емпіріокритицизм» – шедевр світової філософської думки [Текст]: матеріали міжнародної науково-практичної конференції 27-28 листопада 2008 року. К.: НТУУ «КПІ», 2008. С. 159.
15. Портер М. Міжнародна конкуренція. М.: Міжнародні відносини, 1993. 896 с.
16. Тоффлер Э. Шок будущего: Пре. с англ. М: ООО «Издательство АСТ», 2001. 560 с.
17. Турен Ален. Возвращенный человека действующего. Очерк социологии. М.: Научный мир, 1998. 204 с.
18. Тульчинська С.О., Мельниченко А.А., Акімова О.А. Управління у сфері освіти і науки як фактор забезпечення сталого розвитку держави та регіонів [Текст]: монографія. К.: Видавництво ВП «Едельвейс», 2012. 352 с.
19. Хакен Г. Синергетика. Иерархии неустойчивости в самоорганизующихся системах и устройствах. М.: Мир, 1985. 236 с.

Богачев Р. М. Процессы самоорганизации и формирования матрицы «иначе возможного»

В статье автором предложена теоретическая основа формирования матрицы «иначе возможного», которая становится базой наработки соответствующих инструментов управления социальными системами, в том числе процессами самоорганизации. Теоретическая доработка и практическое внедрение предложенного подхода касательно разработки стратегии самоорганизации социальной системы обуславливает дальнейшие направления научного поиска.

Ключевые слова: *развитие, самоорганизация, элита, матрица «иначе возможного», творчество.*

Bohachev R. M. The self-organizations processes and the matrix of «otherwise enabled»

Author proposes methodological framework of The Models for describing of self-organization is the basis for the social development and the relevant management tools. The theoretical elaboration and practical implementation of the proposed approach to the development strategy of social system determine further directions of the scientific exploration.

Key words: *development, self-organization, Matrix of «Otherwise Enabled», creativity.*